

УДК 351.865

Помаза-Пономаренко А.Л., д.держ.упр., с.д., ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків,

Батур Ю.Г., к.е.н., доц., ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків,

Лопатченко І.М., к.держ.упр., ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків,

Шевчук Ю.Р., здобувач вищої освіти, ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків,

Чечета К.О., здобувач вищої освіти, ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків,

Філенко Д.С., здобувач вищої освіти, ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

Pomaza-Ponomarenko A., Doctor in Public Administration, Head of State Security

Research Department of Training Research and Production Centre, National

University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

Batyr Yu., Ph.D of Economic Sciences, Associate Professor, Training Research and

Production Centre, National university of civil defence of Ukraine, Kharkiv,

Lopatchenko I., Ph.D of Public administration, Lecturer of the Training Research

and Production Centre, National university of civil defence of Ukraine, Kharkiv,

Shevchuk Yu., Student, Training Research and Production Centre, National

university of civil defence of Ukraine, Kharkiv,

Checheta K., Student, Training Research and Production Centre, National university

of civil defence of Ukraine, Kharkiv,

Filenko D., Student, Training Research and Production Centre, National university

of civil defence of Ukraine, Kharkiv

**ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ, ЗАХИСТ ПРАВ ЇЇ ГРОМАДЯН І
РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ЯК СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ
ПОЛІТИКИ**

**EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE, PROTECTION OF ITS
CITIZENS 'RIGHTS AND TOURISM DEVELOPMENT AS STRATEGIC
DIRECTIONS OF STATE POLICY**

Досліджено вектори розвитку України та відповідну їй стратегію, що характеризуються міждисциплінарністю. З'ясовано, що стратегічне значення має розвиток України за такими напрямками: євроінтеграційним, туристичним і правозахисним. Обґрунтовано засади їх розвитку в умовах виникнення та поширення COVID-19.

Ключові слова: *державна політика, стратегічні напрями, євроінтеграція, туризм, захист прав громадян, цифрова трансформація, COVID-19.*

The vectors of Ukraine's development and its corresponding strategy, characterized by interdisciplinarity, were studied. It was found that the development of Ukraine in the following areas is of strategic importance: European integration, tourism and human rights. The principles of their development in the conditions of origin and distribution of COVID-19 are substantiated.

Keywords: *state policy, strategic directions, European integration, tourism, protection of citizens' rights, digital transformation, COVID-19.*

Постановка проблеми. В Україні 12 січня 2015 року було схвалено «план розвитку країни» – Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [1]. Вона визначає дорожню карту досягнення головної мети, яка полягає в упровадженні в Україні європейських стандартів життя та її вихід на провідні позиції у світі [там само, абз. 1 Розділу 2]. Останнє можливо за умови врахування рекомендацій міжнародних урядових і неурядових організацій, а також необхідного наукового обґрунтування. Зазначена стратегія не враховувала ці аспекти, зокрема положення стратегічного менеджменту (5-10-20). Власне кажучи, короткострокові документи стратегічного характеру приймаються на 5 років, середньострокові – на 10 років, а довгострокові – на понад 10 років. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» була прийнята на короткостроковий період, що вказує на недосконалість стратегічного планування в Україні, адже ми не випадково вище вказали, що приймається «план розвитку всієї держави». Зважаючи на це й ураховуючи строк закінчення дії аналізованої стратегії, важливим є проведення ґрунтовного наукового

дослідження щодо визначення стратегічних напрямків розвитку України на найближчу та середньострокову перспективу. Усе це засвідчує актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем державної політики України в соціально-економічній сфері присвячені наукові праці І. Драгана, О. Волошина, С. Домбровської, О. Крюкова, С. Майстра, Г. Рябцева, В. Садкового, С. Щербака та ін. Так, учений Г. Рябцев, провівши масштабне дослідження, стверджує, що в Україні, починаючи з моменту проголошення її незалежності і по теперішній час, було прийнято понад 1500 стратегічних документів [4]. Серед них стратегій – 153, концепцій – 591, загальнодержавних програм – 774, причому було визначено 35 основних напрямків реформування, а також прийнята 21 стратегія розвитку регіонів [там само]. Із зазначених правових документів була зреалізована у повному обсязі 1 стратегія [там само]. Усе вказує на проблеми стратегічного планування в Україні. Держава є успішною, коли вона здатна не лише розробляти плани, але й спроможна їх виконувати [там само]. Зважаючи на необхідність прийняття нової стратегії соціально-економічного розвитку України, потребують визначення й обґрунтування стратегічні напрями державної політики України в умовах інтеграції з метою забезпечення підвищення ефективності реалізації цієї політики та соціально-економічного розвитку України. Усе це й становить *мету* нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Відійшовши від класичного визначення «дерева цілей», у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» зазначено, що досягнення її мети мають реалізовуватися заходи шляхом «руху уперед», зокрема за такими векторами [1]: 1) розвитку; 2) безпеки; 3) відповідальності; 4) гордості.

На наше переконання, *перший вектор* передбачає забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього, насамперед, слід

відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, що можливо за рахунок розвитку, зокрема туристичної сфери. При цьому важливо, як зазначає стратегія, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему [1, абз. 2 Розділу 2]. Разом із тим сучасні умови функціонування України (ковідно-пандемічні) засвідчують, з одного боку, важливість забезпечення прав її громадян на ведення підприємницької діяльності, що не може обмежуватися через поширення COVID-19 без дотримання відповідної процедури. А з другого боку, розвитку секторів економіки медичного та лікувально-оздоровчого спрямування, у тому числі у сфері туризму.

Таким чином можемо зробити такий *перший проміжний висновок*: термін «сталий» не повинен використовуватися під час розробки оновленої стратегії розвитку України. Адже цей термін означає застиглість процесів (незмінюваність, збереження того самого складу, розміру, однакової форми, величини тощо [3]). Таке формулювання певною мірою суперечить природі розвитку, який, навпаки, охоплює якісні та кількісні зміни (передбачається зростання в певний бік).

У межах першого вектору розвитку України варто також вказати, що, за свідченням експертів у сфері економіки, найближчі світові тенденції її розвитку пов'язані з функціонуванням нафтовидобувної, машинобудівної й туристичної [5]. Відтак, інвестиції будуть перерозподілятися в напрямку цих сфер економіки. Природні ресурси Україні дозволяють функціонувати нафтовій та енергетичній сфері. Проте ці ресурси мають здатність закінчуватися, більше того, поки що нераціональним є їх використання в Україні, що пришвидшує процес «вичерпання» її природних ресурсів. З огляду на це перспективним є дослідження особливостей розвитку туристичної сфери України.

Отже, можемо зробити такий *другий проміжний висновок*: завданням України є докорінна зміна самої суті її державної політики, функцій організаційних структур, застосування до них інституційних підходів, тобто

приведення економіки до стану самоорганізації – точки біфуркації, за якої має відбутися стрибкоподібне якісне перетворення її структури. В Україні стратегічним пріоритетом має стати перехід до нової якості економічного зростання, який передбачає структурну збалансованість і стабільний розвиток національної економіки, зокрема в туристичній сфері.

На нашу думку, потребує конкретизації *вектори відповідальності та гордості*, визначені в стратегії 2015 року [1, абз. 1 Розділу 1 та абз. 6 Розділу 2]. У цій стратегії українська ідея полягає в ідеї гідності, свободи та майбутнього [там само, абз. 1 Розділу 1]. У продовження відзначимо, що настав час інтегрального розвитку України, адже в спільності легше досягти бажаних результатів; при цьому важливими є ідентифікація національної свідомості, надання пріоритетів національним особливостям. Ці особливості позначаються на розвиткові держави та суспільства й показниках такого розвитку.

У 2019 р. до Конституції України було внесено зміни, якими визначені інтеграційні перспективи її розвитку – європейські й євроатлантичні. Вони, у свою чергу, охоплюють напрям безпеки. Оскільки ЄС і НАТО формувалися свого часу за стовпами «безпеки». До речі, у більш широкому значенні опорами ЄС є такі: 1) Європейські співтовариства; 2) Спільна зовнішня політика і політика безпеки; 3) Поліцейське і судове співробітництво у кримінальних справах.

Отже можемо зробити такий *третій проміжний висновок*: завданням України є розробка та легітимація національної ідеї. Зважаючи на ментальність українців й історію державного будівництва в Україні, як поліструктурне явище її національна ідея може охоплювати на першій щаблі гідний рівень життя, на другій щаблі – інтегрованість українців, адже цей рівень повинен відповідати європейським стандартам. До речі, як відомо, «ідея» – це поняття, уявлення, що відбиває дійсність у свідомості людини та виражає її ставлення до навколишнього світу; крім того, це задум, план, намір (саме в цьому значенні в статті вживається терміносполука «стратегія»).

Варто також висловити певні рекомендації щодо інших не менш важливих положень Стратегії розвитку України, які стосуються індикаторів розвитку країни та стану впровадження стратегії. Обґрунтовуючи цю тезу, можна прийти до висновку, що сфера дії стратегії є набагато ширшою, і має враховувати (на прикладі з COVID-19) ризики, виклики та загрози, які можуть зумовлювати виникнення нових суспільних відносин. На наш погляд, важливим є врахування відносин, пов'язаних із застосуванням штучного інтелекту (AI). Відповідно до проєкту Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні перспективними сферами його впровадження є такі:

1. Освіта та людський капітал.
2. Наука та інновації.
3. Економіка та бізнес.
4. Кібербезпека.
5. Оборона та безпека.
6. Державне управління.
7. Правове регулювання та етика (правозахист).
8. Правосуддя [2].

З огляду на це вважаємо, що перспективним є більш детальне дослідження цих сфер суспільного життя як стратегічних напрямків розвитку України.

Крім того, вважаємо, що не варто ототожнювати індикатори умов розвитку України й індикатори реалізації стратегії. Оскільки умови розвитку не є самоціллю, нею є упровадження в Україні європейських стандартів життя та її вихід на провідні позиції у світі, а також захист прав людини. Щодо індикаторів реалізації стратегії, то ними можна вважати ті, що визначають конкурентоспроможність територій.

Отже, можемо зробити такий *четвертий проміжний висновок*, який підкреслює важливість висловленої тези щодо дотримання засад стратегічності планування. Власне кажучи, нова стратегія розвитку України має бути розрахована на середньостроковий період, тобто мінімум на 10 років (тобто

бути прийнята на період до 2030 року), а також ураховувати вимоги часу та суспільства.

Висновки. Таким чином, актуальним завданням України є розробка оновленої стратегії її розвитку, що має враховувати внутрішні та зовнішні виклики, визначаючи перспективи соціально-економічного розвитку, які все більшою мірою пов'язані з цифровою трансформацією. Досвід показує, що забезпечити такий розвиток можливо за умови виваженого наукового обґрунтування його напрямів. На наш погляд, до них варто віднести такі: євроінтеграція, туристична сфера та сферу прав людини. Підґрунтям для висловлення такої думки слугували, з одного боку, останні конституційні зміни щодо інтеграційних прагнень України, а з другого – вимоги часу та суспільства. Щодо цих вимог, то вони пов'язані з виникненням і поширенням COVID-19. Неврахування таких вимог може зумовити системні збої та помилки у формуванні й функціонуванні всього суспільства, адже відсутність безпеки «для нього» викликає небезпеку «з його боку». Саме ці напрямки розвитку України окреслені в цій статті як стратегічні, що вимагають подальшого окремого наукового дослідження.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>.
2. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні (проект). URL: thedigital.gov.ua.
3. Помаза-Пономаренко А.Л. Стратегія як засіб стабільного розвитку України. *International scientific journal*. 2015. № 7. С. 12-15.
4. Рябцев Г.Л. Енергетична стратегія України на період до 2030 року: критичний аналіз та нові підходи до постановки задачі. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2015_6_3.
5. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури. 2007. 312 с.

References:

1. Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine [Ofitsiynyy veb-sayt Verkhovnoyi Rady Ukrainy]. Available to: <https://www.rada.gov.ua/>. Accessed: 17 Sep. 2020.
2. About approval of the Concept of development of artificial intelligence in Ukraine (project) [Pro skhvalennya Kontseptsiyi rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini (proyekt)]. Available to: thedigital.gov.ua. Accessed: 17 Sep. 2020.
3. Pomaza-Ponomarenko, A.L. "Stratehiya yak zasib stabilnoho rozvytku Ukrainy [Strategy as a means of stable development of Ukraine]". *International scientific journal 7* (2015): 12-15. Print.
4. Ryabtsev, G.L. Ukraine's energy strategy for the period up to 2030: critical analysis and new approaches to the problem. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*. (2015): 6. Available to: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2015_6_3. Accessed: 17 Sep. 2020.
5. Fomenko, N.V. *Rekreatsiyni resursy ta kurortolohiya [Recreational resources and balneology]*. Kyiv: Center for Educational Literature. 2007. Print.